

เรื่อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (นายจุมพฏ บุญใหญ่) ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่ามติของพรรคเพื่อไทย มีลักษณะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๕ วรรคสาม หรือไม่

๑. ความเป็นมาและข้อเท็จจริงโดยสรุป

นายจุมพฏ บุญใหญ่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดสกลนคร ผู้ร้อง ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๖ (๗) ว่า มติของพรรคเพื่อไทย ผู้ถูกร้อง มีลักษณะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๕ วรรคสาม หรือไม่ ข้อเท็จจริงตามคำร้องและเอกสารประกอบ สรุปได้ดังนี้

(๑) ผู้ร้องได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขตเลือกตั้งที่ ๒ จังหวัดสกลนคร สังกัดพรรคพลังประชาชน เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๕๐ ต่อมาวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๕๕๑ ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคพลังประชาชน ผู้ร้องได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคผู้ถูกร้อง และผู้ถูกร้องได้มีมติรับเข้าเป็นสมาชิก เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๑

(๒) เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ผู้ถูกร้องได้มีหนังสือแจ้งผู้ร้องว่ามีสมาชิกพรรคกล่าวหาว่าผู้ร้องละเมิดวินัยและจรรยาบรรณของพรรค จึงให้ผู้ร้องชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาต่อคณะกรรมการวินัยและจรรยาบรรณภายใน ๗ วัน นับแต่วันที่ได้รับหนังสือและผู้ร้องได้ยื่นหนังสือชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาต่อคณะกรรมการวินัยและจรรยาบรรณแล้ว ต่อมาเมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๓ ผู้ถูกร้องได้จัดให้มีการประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคผู้ถูกร้อง เพื่อลงมติขับผู้ร้องให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคผู้ถูกร้องตามข้อบังคับพรรคเพื่อไทย พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๒๓ โดยที่ประชุมได้มีมติด้วยคะแนน ๑๗๙ เสียง ซึ่งไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมด มีผลตามกฎหมายให้ผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคผู้ถูกร้อง โดยมติดังกล่าวเป็นการกล่าวหาว่าผู้ร้องกระทำผิดวินัยและละเมิดจรรยาบรรณอย่างร้ายแรง โดยมีพฤติการณ์ที่ไม่เหมาะสมในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคภูมิใจไทย ได้เข้าร่วมสัมมนาและลงพื้นที่กับพรรคภูมิใจไทย ในช่วงหาเสียงเลือกตั้งซ่อมจังหวัดสกลนคร เขตเลือกตั้งที่ ๓ และได้สวมเสื้อของพรรคภูมิใจไทย นอกจากนั้นยังไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองของผู้ถูกร้อง กระทำตนเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นตลอดเวลา ทั้งในสภาผู้แทนราษฎรและนอกสภาผู้แทนราษฎรเป็นที่ประจักษ์ของบุคคลทั่วไป และมีการวิพากษ์วิจารณ์สมาชิกพรรคด้วยกันและองค์กรบริหารของพรรคต่อบุคคลภายนอกในทางที่เสียหาย

(๓) ผู้ร้องเห็นว่ามติของพรรคผู้ถูกร้องที่ให้ผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกนั้นไม่เพียงแต่ทำให้สมาชิกภาพของผู้ร้องต้องสิ้นสุดลงเท่านั้น แต่ยังส่งผลให้สมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องอีกสถานะหนึ่งต้องสิ้นสุดลงด้วยนับแต่วันที่ผู้ถูกร้องมีมติ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๖ (๗) ทำให้ผู้ร้องไม่อาจปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทยได้ ดังนั้น มติของพรรคผู้ถูกร้องจึงขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญโดยชัดแจ้ง ปรากฏตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๕๒

(๔) นอกจากนี้ผู้ร้องเห็นว่าพรรคการเมืองตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นของประชาชนและบุคคลใด ๆ ย่อมวิพากษ์วิจารณ์ได้เพื่อพัฒนาพรรคการเมือง ซึ่งพรรคการเมืองเป็นของประชาชนและต้องสามารถตรวจสอบได้ ผู้ร้องจึงเห็นว่ามติของพรรคผู้ถูกร้องที่ให้ผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคโดยเหตุที่ผู้ร้องวิพากษ์วิจารณ์สมาชิกด้วยกันและองค์การบริหารของพรรคจึงเป็นการขัดและแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

(๕) ผู้ร้องไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกของพรรคภูมิใจไทยและไม่เคยแนะนำหรือเชิญชวนประชาชนให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรคภูมิใจไทยแม้แต่คนเดียว แต่ผู้ร้องกลับได้แนะนำและเชิญชวนให้ประชาชนสมัครเป็นสมาชิกของผู้ถูกร้องทั้งในเขตเลือกตั้งที่ผู้ร้องได้รับเลือกตั้งและนอกเขตเลือกตั้งในจังหวัดสกลนครด้วย อันเป็นกิจกรรมทางการเมืองนอกรัฐสภาที่ผู้ร้องดำเนินการกับผู้ถูกร้อง ผู้ร้องได้หยุดการหาสมาชิกของผู้ถูกร้องตั้งแต่วันที่ผู้ร้องได้แจ้งต่อสาธารณชนว่าจะไม่ร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับผู้ถูกร้องและขอให้ผู้ถูกร้องขับผู้ร้องพ้นจากพรรค เมื่อผู้ร้องสิ้นสมาชิกภาพแล้วจึงจะสมัครเป็นสมาชิกของพรรคภูมิใจไทย

๒. ประเด็นเบื้องต้น

ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๖ (๗) หรือไม่

ศาลพิจารณาคำร้องแล้วเห็นว่า กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐๖ (๗) วรรคสาม ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้อ ๑๗ (๔) ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัย

๓. คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา

ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้ผู้ถูกร้องชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาและผู้ถูกร้องได้ยื่นคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาพร้อมเอกสารประกอบ สรุปได้ดังนี้

(๑) ผู้ถูกร้องมีสิทธิและหน้าที่ตามที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการออกข้อบังคับพรรคเพื่อไทย พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งเป็นข้อบังคับที่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเป็นไปตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๑๐ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วจึงมีสภาพบังคับต่อสมาชิกของผู้ถูกร้อง เมื่อผู้ร้องได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกของพรรค จึงต้องดำรงตนอยู่ภายใต้กรอบข้อบังคับพรรคเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ ผู้ร้องเป็นทั้งสมาชิกพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงต้องกระทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สมาชิก ไม่กระทำการใดอันเป็นการฝ่าฝืนต่อข้อบังคับพรรค แต่ผู้ร้องได้ละทิ้งอุดมการณ์และแนวนโยบายของพรรคเพื่อผลประโยชน์สำหรับตนเอง

(๒) ในระหว่างวันที่ ๕ - ๗ มิถุนายน ๒๕๕๒ พรรคภูมิใจไทยได้จัดสัมมนาขึ้นที่จังหวัดสกลนคร ผู้ร้องซึ่งดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดผู้ถูกร้องได้ไปร่วมในงานดังกล่าว และได้แสดงตนปรากฏต่อสาธารณชนผ่านสื่อมวลชนอย่างชัดเจนโดยการถอดเสื้อของตนเองออกแล้วนำเสื้อที่มีสัญลักษณ์ของพรรคภูมิใจไทยมาสวมแทน โดยมีหัวหน้าพรรคภูมิใจไทยช่วยสวมใส่อีกทั้งได้ร่วมรณรงค์และแสดงตนในขบวนแห่งพรรคภูมิใจไทยโดยสวมเสื้อของพรรคภูมิใจไทยอยู่ตลอดเวลา และยังได้แถลงข่าวต่อสื่อมวลชนว่าไม่ได้อยู่กับผู้ถูกร้องแล้ว แสดงให้เห็นถึงเจตนาของผู้ร้องและการวางแผนตัดสินใจที่จะมาสังกัดพรรคภูมิใจไทย

นอกจากนี้ผู้ร้องยังให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนอันมีลักษณะการวิพากษ์วิจารณ์สมาชิกด้วยกันหรือองค์กรบริหารของพรรคต่อบุคคลภายนอกในทางที่เสียหาย และมีพฤติกรรมที่ละทิ้งภาระหน้าที่ที่มีต่อพรรคโดยไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองทั้งภายในพรรคและกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกสถานที่ โดยผู้ร้องได้ขาดการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๕๒ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งรวมจำนวนครั้งที่ขาดประชุมจนถึงเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๓ มีจำนวนถึง ๔๗ ครั้ง

(๓) ต่อมาได้มีสมาชิกของพรรคผู้ถูกร้อง จำนวน ๓๔ คน ได้ยื่นหนังสือต่อคณะกรรมการวินัยและจรรยาบรรณ กล่าวหาว่าพฤติการณ์ดังกล่าวของผู้ร้องเป็นการกระทำผิดวินัยและละเมิดจรรยาบรรณอย่างร้ายแรงตามข้อบังคับของพรรค ซึ่งคณะกรรมการวินัยและจรรยาบรรณได้แจ้งข้อกล่าวหาและให้โอกาสผู้ร้องชี้แจงพร้อมแสดงหลักฐานเพื่อแก้ข้อกล่าวหา ตามระเบียบว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการในการสอบข้อเท็จจริงและพิจารณาข้อกล่าวหาและการอุทธรณ์ พ.ศ. ๒๕๕๒ แล้ว คณะกรรมการวินัยและจรรยาบรรณได้พิจารณาคำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาของผู้ร้องและพิจารณาพยานหลักฐานทั้งในส่วนของผู้กล่าวหาแล้วมีมติว่าผู้ร้องกระทำการขัดต่อข้อบังคับพรรคเพื่อไทย พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๙ ข้อ ๙ (๔) ข้อ ๑๐ (๓) ข้อ ๑๒ ข้อ ๑๓ (๓) ข้อ ๑๖ (๓) (๕) (๖) (๗) และ (๘) ข้อ ๑๙ (๒) (๔) และ (๙) ต่อมาเมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๓ ที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคผู้ถูกร้องได้มีมติในการประชุมครั้งที่ ๑/๒๕๕๓ โดยวิธีการลงคะแนนลับด้วยคะแนนจำนวน ๑๗๙ เสียง งดออกเสียง ๒ เสียง (คณะกรรมการบริหารมีจำนวน ๑๑ คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคอีก ๑๘๙ คน รวมเป็น ๒๐๐ คน) ซึ่งเป็นจำนวนคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของคณะกรรมการบริหารและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคผู้ถูกร้องมีมติให้ผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคผู้ถูกร้อง

(๔) ข้อเท็จจริงอันเป็นมูลเหตุของการดำเนินการทางวินัยและจรรยาบรรณกับผู้ร้องเป็นเรื่องความประพฤติและพฤติกรรมส่วนตัวของผู้ร้องโดยแท้ ทั้งเรื่องพฤติกรรมการละทิ้งอุดมการณ์ของพรรคไปร่วมกิจกรรมแสดงตนเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่น การกล่าวร้ายโจมตีพรรค สมาชิกและการบริหารงานของพรรค อีกทั้งการไม่เข้าร่วมประชุมพรรคซึ่งข้อเท็จจริงต่าง ๆ ดังกล่าวไม่ได้เกี่ยวกับสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง และการจะพิจารณาว่ามติของพรรคผู้ถูกร้องขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่หรือไม่นั้น ต้องพิจารณาที่มูลเหตุแห่งการมีมติ มิใช่พิจารณาที่ผลของมติ การที่ผู้ร้องต้องพ้นจากสมาชิกของพรรคผู้ถูกร้องและต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีนี้เป็นเพียงผลทางกฎหมายที่ผู้ถูกร้องมีมติให้พ้นจากสมาชิกของพรรคเท่านั้น แต่มูลเหตุแห่งการให้พ้นจากสมาชิกของพรรคนั้น มิได้มีการผิดใดที่เกี่ยวกับสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องแต่อย่างใด

(๕) การที่ผู้ถูกร้องให้ผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรค เพราะเหตุทำผิดข้อบังคับของพรรค อันเป็นการทำผิดวินัยและจรรยาบรรณอย่างร้ายแรงนั้น เป็นการปฏิบัติตามข้อบังคับของพรรคเพื่อลงโทษผู้ร้องที่กระทำการฝ่าฝืนข้อบังคับของพรรค ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้ร้องก่อขึ้นเอง เมื่อรัฐธรรมนูญและกฎหมายบัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมือง และสมาชิกพรรคการเมืองต้องปฏิบัติตามมติและข้อบังคับของพรรค หลักการดังกล่าวจึงถือเป็นหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในด้านการปกครองและการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลในองค์กรทางการเมือง การที่ผู้ร้องดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกของพรรคผู้ถูกร้องไม่ปฏิบัติตามข้อบังคับของพรรค จึงถือว่าผู้ร้องเป็นผู้ที่กระทำการอันเป็นการขัดหรือแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเสียเอง

(๖) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๕๐ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้ให้ความสำคัญต่อพรรคการเมือง ย่อมแสดงให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญและกฎหมายต้องการให้พรรคการเมืองมีความเข้มแข็งเพื่อเป็นองค์กรหรือสถาบันหลักในทางการเมืองที่จะพัฒนาระบบประชาธิปไตยและการปกครองประเทศให้มีความมั่นคง พรรคการเมืองจึงต้องมีโครงสร้างองค์กร การบริหารภายใน ความประพฤติของสมาชิกพรรคในด้านจริยธรรม วินัยและจรรยาบรรณ ที่จะสามารถสร้างความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองได้ สำหรับวินัยและจรรยาบรรณของสมาชิกพรรคการเมืองนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นสถาบัน เพราะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการควบคุมสมาชิกพรรคให้ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบาย หากสมาชิกพรรคการเมืองไร้ซึ่งความมีระเบียบย่อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาพรรคการเมืองให้มีความเข้มแข็งได้ ดังนั้น สมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงต้องปฏิบัติตามมติและข้อบังคับของพรรคโดยเคร่งครัดยิ่งกว่าสมาชิกทั่วไป เพราะหากตนเองสิ้นสุดสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองแล้ว ก็อาจทำให้ต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

(๗) มติของพรรคผู้ถูกร้องที่ให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกนั้น เป็นการทำภายใต้กรอบของรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และข้อบังคับของพรรค และตามความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์ของการกระทำของผู้ร้อง ผู้ร้องเป็นถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงต้องรักษาระเบียบวินัยและปฏิบัติตามข้อบังคับของพรรค แต่ นอกจากจะเลยไม่สนใจที่จะปฏิบัติตามข้อบังคับของพรรคแล้ว ยังกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับของพรรคด้วยการละทิ้งอุดมการณ์ นโยบายของพรรค และกล่าวให้ร้ายพรรค และสมาชิกอื่นในทางที่เสียหาย โดยประกาศเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นและเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองอื่นอย่างเปิดเผย พฤติการณ์ของผู้ร้องจึงเป็นเรื่องความประพฤติส่วนตัว ซึ่งไม่เกี่ยวกับสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการที่สมาชิกของพรรคฝ่าฝืนข้อบังคับของพรรคอันเป็นการกระทำผิดวินัยและละเมิดจรรยาบรรณอย่างร้ายแรงแล้ว มติของพรรคผู้ถูกร้องที่ให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกจึงไม่มีลักษณะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖๕ วรรคสาม

๔. ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๒๒ บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ผู้แทนปวงชนชาวไทยดังกล่าว รัฐธรรมนูญได้ให้ความสำคัญในการตัดสินใจในเรื่องการออกเสียงลงคะแนนเลือกหรือให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่ง การจัดทำกฎหมายที่อยู่ในอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ และการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินของฝ่ายบริหารที่ได้แถลงนโยบายไว้ต่อรัฐสภาไม่ว่าจะเป็นการตั้งกระทู้ถาม การอภิปราย และการลงมติในการอภิปรายไม่ว่างใจ แต่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๑ (๓) ก็กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว เป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าเก้าสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในกรณีที่มีการเลือกตั้งทั่วไปเพราะเหตุยุบสภา ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียวเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสามสิบวันนับถึงวันเลือกตั้ง และรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๐๖ (๗) บัญญัติให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงด้วยเหตุลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วย

คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นมีสิทธิอุทธรณ์มติของพรรคการเมืองดังกล่าวต่อศาลรัฐธรรมนูญได้ โดยคัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม กล่าวคือ ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข กรณีจึงเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มีเจตนารมณ์ที่จะเสริมสร้างพรรคการเมืองให้เป็นองค์กรทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญที่มีความเข้มแข็ง เป็นรากฐานที่มั่นคงของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ด้วยการกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการเสนอและการพิจารณากฎหมาย การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ การพิจารณาให้ความเห็นชอบพระราชกำหนด การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินโดยการตั้งกระทู้ถาม การอภิปราย และการลงมติในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ การเสนอญัตติซึ่งรวมถึงการตั้งคณะกรรมการธิการ ตลอดจนการเข้าชื่อเพื่อควบคุมกฎหมายมิให้ขัดต่อรัฐธรรมนูญ เป็นต้น และกำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมือง แต่ในขณะเดียวกัน เพื่อป้องกันมิให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถูกรวบงำหรือตกอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคการเมืองจนขาดความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่หรือการตัดสินใจใด ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการทำหน้าที่เป็นผู้แทนปวงชน รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองเรื่องดังกล่าวนี้ไว้ในมาตรา ๑๒๒ ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยโดยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติ มอบหมาย หรือความครอบงำใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย โดยปราศจากการขัดกันแห่งผลประโยชน์ และยังยืนยันหลักการนี้ในมาตรา ๑๖๒ วรรคสอง ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอิสระจากมติพรรคการเมืองในการตั้งกระทู้ถาม การอภิปราย และการลงมติในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ จึงกล่าวได้ว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเป็นบทบัญญัติเริ่มต้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและกระทำกิจกรรมทางการเมืองในระดับของการเข้าใช้อำนาจรัฐโดยองค์กรพรรคการเมืองอันเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มิใช่เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิของบุคคลที่เข้าร่วมกับพรรคการเมืองนั้นจะต้องปฏิบัติตามมติของพรรคการเมืองในทุกกรณี หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งกรรมการบริหารพรรค หรือสมาชิกของพรรคการเมืองเห็นว่ามติของพรรคการเมืองใดมีลักษณะตามมาตรา ๖๕ วรรคสาม ก็ย่อมใช้สิทธิให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยได้โดยที่บุคคลนั้นไม่จำต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองนั้นแต่อย่างใด ในทางกลับกันพรรคการเมืองก็สามารถคัดกรองบุคคลเข้าร่วมอุดมการณ์ทางการเมืองเดียวกันเพื่อร่วมกันพัฒนาให้พรรคการเมืองของตนมีความเข้มแข็ง อันนำไปสู่ความเป็นสถาบันในทางการเมือง ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐธรรมนูญจึงบัญญัติให้พรรคการเมืองมีกระบวนการให้สมาชิกของพรรคพ้นจากการเป็นสมาชิก หากเห็นว่าสมาชิกผู้นั้นมีแนวคิดหรือการปฏิบัติไม่สอดคล้องกับแนวนโยบายพรรคการเมืองที่ผู้นั้นสังกัด

เมื่อพิจารณาเหตุที่พรรคผู้ถูกร้องมีมติให้ผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรค ซึ่งประกอบด้วยเหตุผลที่สำคัญ กล่าวคือ ผู้ร้องขึ้นเวทีในงานสัมมนาของพรรคภูมิใจไทย ที่จัดขึ้น ณ จังหวัดสกลนคร ระหว่างวันที่ ๕ - ๗ มิถุนายน ๒๕๕๒ โดยผู้ร้องถอดเสื้อออกแล้วนำเสื้อที่มีสัญลักษณ์ของพรรคภูมิใจไทยมาสวมแทนโดยมีหัวหน้าพรรคภูมิใจไทยช่วยสวมใส่ พร้อมทั้งได้ร่วมรณรงค์และแสดงตนในขบวนแห่ของพรรคภูมิใจไทยโดยสวมเสื้อ

ของพรรคภูมิใจไทยอยู่ตลอดเวลา และผู้ร้องได้แถลงข่าวต่อสื่อมวลชนว่าจากนี้ผู้ร้องจะเข้าร่วมกิจกรรมพรรคภูมิใจไทยอย่างเต็มตัวและผู้ร้องไม่ได้อยู่พรรคเพื่อไทยแล้ว กรณีของผู้ร้องตามข้อเท็จจริงที่ได้ความข้างต้นเป็นเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติของผู้ร้องเองที่แสดงตัวเสมือนเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่น แม้จะยังมิได้สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นอย่างเป็นทางการก็ตาม เหตุที่ผู้ร้องไม่ลาออกจากพรรคการเมืองผู้ถูกร้องแล้วย้ายไปสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นก็เพื่อที่จะคงไว้ซึ่งสถานะการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ความประพฤติของผู้ร้องดังกล่าวเป็นเรื่องส่วนตัวของผู้ร้อง มิได้เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การที่พรรคผู้ถูกร้องเห็นว่ากรกระทำของผู้ร้องเป็นการผิดข้อบังคับของพรรคอย่างร้ายแรง และมีมติให้ผู้ร้องพ้นจากสมาชิกของพรรค จึงมิใช่เป็นเรื่องที่มีลักษณะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแต่อย่างใด สำหรับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑/๒๕๕๒ ที่ผู้ร้องอ้างถึงนั้น เป็นเรื่องมติของพรรคประชากรไทยที่ลบล้างชื่อสมาชิกพรรคออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทย เนื่องมาจากการลงมติในสภาผู้แทนราษฎร อันเป็นเรื่องการปฏิบัติหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร มิใช่เรื่องความประพฤติส่วนตัว ข้อเท็จจริงจึงไม่ตรงกับกรณีของผู้ร้อง

๕. ผลคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า มติของพรรคเพื่อไทย ผู้ถูกร้อง เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๓ ให้นายจุมพฏ บุญใหญ่ ผู้ร้อง พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคเพื่อไทยนั้น มิได้มีลักษณะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๖๕ วรรคสาม ให้ถือว่าสมาชิกภาพความเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้องสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย

องค์คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ นายชัช ชลวร นายเจริญ ภัคดีธนากุล นายจรูญ อินทจาร นายเฉลิมพล เอกอรุ นายนุรักษ์ มาประณีต นายบุญส่ง กุลบุปผา นายวสันต์ สร้อยพิสุทธิ์ นายสุพจน์ ไข่มุกด์ และนายอุดมศักดิ์ นิตินนตรี

หมายเหตุ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม ๑๒๙ ตอนที่ ๕ ก วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๕

เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบสำนวน
นางสาววรรณภา โพธิ์สุวรรณ
นางฉัตรแก้ว เลิศไพฑูรย์ ผอ.กค.๒
นายพิมล ธรรมพิทักษ์พงษ์ ผู้เชี่ยวชาญฯ

ย่อโดย นางสาววรรณภา โพธิ์สุวรรณ
เจ้าหน้าที่ศาลรัฐธรรมนูญ ๔